

بررسی رابطه حکومت داری الکترونیک با اعتماد شهروندان

(مطالعه موردی وزارت مخابرات و تکنالوژی معلوماتی)^۱

محمد هادی اکبری^۲

علی حسین نظری^۳

چکیده

اعتماد شهروندان به حکومت، امروزه جلب توجه بسیاری از محققان کشورها را در پی داشته است، هرچند این مقوله در تمام دوره‌های تاریخ یکی از موضوعات حیاتی در زندگی اجتماعی بوده است، اما به صورت روزافزون بر اهمیت آن افزوده شده است. دولت‌ها در تلاش‌اند تا اعتماد شهروندان را جلب کنند، زیرا کاهش اعتماد شهروندان باعث کناره‌گیری آنان از حمایت دولت شده و مشروعیت حاکمیت مردم‌سالار را با مشکل مواجه می‌سازد. از همین رو، موضوع اعتماد عمومی از محورهای مهم مدیریت دولتی است. حکومت داری الکترونیک با توسعه فناوری اطلاعات، ارتباطات از راه دور، جایگزینی تعاملات رو در رو شده اعتماد را از راه دور فراهم می‌کند، به همین صورت بررسی اثرات حکومت داری الکترونیک بر میزان اعتماد عمومی نقش دارد. به همین منظور در افغانستان نیز در این اواخر روی پیاده‌سازی حکومت داری الکترونیک با استفاده از فناوری اطلاعات گام‌هایی برداشته شده است.

بنا بر این هدف تحقیق حاضر تبیین اثرات حکومت داری الکترونیک بر اعتماد شهروندی در کشور است. در این راستا سعی شده است که رابطه حکومت داری الکترونیک با اعتماد شهروندان در یک نهاد مهمی چون وزارت مخابرات و تکنالوژی معلوماتی افغانستان که خود ترویج‌کننده حکومت داری الکترونیک به حساب می‌آید، مورد بررسی قرار گیرد. تعداد کارمندان مرکزی این وزارت ۷۰۰ نفر بوده که بر اساس جدول مورگان نمونه‌گیری شده و نمونه آماری تحقیق حاضر ۲۵۰ نفر تعیین گردید. پس از توزیع پرسش‌نامه بین کارمندان این نهاد، به تعداد ۲۶۰ پرسش‌نامه مورد تحلیل آماری قرار گرفته است. در نهایت دیده شد که امروزه پیاده‌سازی حکومت داری الکترونیک بر افزایش میزان اعتماد عمومی در کشور نقش بسزایی داشته است.

کلید واژه‌ها: حکومت داری الکترونیک، دولت الکترونیک، اعتماد، اعتماد عمومی، خدمات آنلاین، شفافیت

۱. برگرفته از پایان‌نامه ماستری مدیریت دولتی

۲. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی و استاد دانشگاه

۳. ماستر مدیریت دولتی

مقدمه

اعتماد شهروندان یکی از مسائل اساسی و از مولفه‌های مورد توجه حکومت‌ها در طی قرون متمادی بوده است. دانشمندان اعتماد را یکی از ارزشمندترین سرمایه‌های اجتماعی دانسته‌اند که مخدوش شدن آن هزینه بسیار سنگینی بر نظام سیاسی تحمیل خواهد کرد. براین اساس افول اعتماد یکی از مسائل محوری در سیاست‌های دولت امروزی است.

از جمله معضلات اساسی که دولت‌های امروزی با آن مواجه‌اند، کاهش اعتماد مردم به دولت‌ها (بحران اعتماد عمومی) و همچنین کاهش مشروعیت آن‌ها (بحران مشروعیت) در اذهان عمومی است. با این حال دولت‌ها در رفع این بحران‌ها ضرورت جدی احساس می‌کنند. اعتماد، اهمیت نظری و عملی مهمی برای مطالعه سازمان‌های دولتی دارد. صاحب‌نظران مدعی هستند که اعتماد نوعی سازوکار انسجام‌دهنده است که وحدت را در سیستم‌های اجتماعی ایجاد و حفظ و به مثابه پدیده‌ای است تسهیل‌گر که باعث بهره‌وری بیشتر سازمان می‌شود (الوانی و دانایی‌فرد، ۱۳۸۰).

از سوی دیگر دولت الکترونیک یکی از ضرورت‌های جهان امروز است که بسیاری از کشورها به دنبال ایجاد آن در کشور خود هستند. دولت الکترونیک عبارت است از استفاده سازمان‌های دولتی از فناوری‌های جدید اطلاعاتی و ارتباطی جهت ارائه و توزیع خدمات و اطلاعات به صورت به هنگام و شبانه روزی در کمترین زمان، با کمترین هزینه و بالاترین کیفیت به شهروندان و مشتریان دولت؛ به گونه‌ای که آن‌ها از طریق سیستم‌های کامپیوتری بتوانند با دولت ارتباط برقرار کنند و مشارکت بیشتری در فرایندهای اداره امور دولتی و نهادهای مردم‌سالار داشته باشند (سیدجوادین، ۱۳۸۵).

بنابراین، می‌توان گفت که دولت الکترونیک و یا حکومت‌داری الکترونیک نقش موثری در جلب اعتماد عمومی نسبت به دستگاه حاکمیت دولتی می‌تواند داشته باشد. حکومت‌داری الکترونیک از طریق به وجود آوردن شفافیت در عملکرد پروسه‌ها و سیستم‌ها، ضابطه‌مند شدن امور اداری و حکومتی و در نهایت ترویج قانون‌مداری، به اعتماد شهروندان می‌افزاید. امروزه در افغانستان فقط می‌توان با توسعه حکومت‌داری الکترونیک اعتماد را احیا و تقویت نمود.

بنابراین، مسأله این است که چگونه با عملی شدن حکومت‌داری الکترونیک اعتماد

شهروندان افزایش می‌یابد و چه ارتباطی میان حکومت‌داری الکترونیک و اعتماد شهروندان وجود دارد؟ پاسخ آن در این تحقیق داده خواهد شد.

ادبیات تحقیق

حکومت‌داری الکترونیک (دولت الکترونیک)

اصطلاحات زیادی برای کاربرد تکنالوژی اطلاعاتی و ارتباطی در دوران حکومت به کار گرفته می‌شود، چون دولت دیجیتالی، دیموکراسی الکترونیک، دولت الکترونیک و حکومت‌داری الکترونیک. عده‌ای اصطلاح دولت الکترونیک و حکومت‌داری الکترونیک را به جای هم به کار می‌برند (صابری، ۱۳۹۷، ص ۳۵).

تعاریف دولت الکترونیک

تعاریف متعددی از دولت الکترونیک ارائه شده است که هر یک از آن‌ها برخی از وجوه دولت الکترونیک را آشکار می‌سازند. برخی دولت الکترونیک را ارائه خدمات دولتی با بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در ۲۴ ساعت شبانه روز و ۷ روز هفته تعریف کرده‌اند (طهران و دیگران، ۱۳۹۱، ص ۶).

اصطلاح دولت الکترونیکی به معنای کاربرد شبکه اینترنت یا اینترنت در سازمان‌های دولتی برای ارائه خدمات و اطلاعات به مردم، شرکت‌ها و دیگر سازمان‌های دولتی و خصوصی است (طهران و دیگران، ۱۳۹۱، ص ۶).

دولت الکترونیک فرآیندهای جاری مبتنی بر کاغذ را می‌کاینیزه و کامپیوتریزه می‌کند و بین مقامات دولتی بخش‌های خصوصی و شهروندان پل ارتباطی ایجاد می‌نماید. مهم‌تر از همه امکان اعمال یک کنترل اثر بخش را برای دولت در جهت استفاده بهینه از سرمایه‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در مسیر توسعه فراهم می‌سازد (خواججه‌زاده، ۱۳۹۸ ص ۲۴).

در یک تعریف جامع و ساده دیگر، دولت الکترونیکی عبارت است از ارائه اطلاعات و خدمات از طریق شبکه‌های کامپیوتری از جمله اینترنت، توسط دولت به مردم، شرکت‌ها، کارکنان دولت و دیگر سازمان‌های دولتی (طهران و دیگران، ۱۳۹۱، ص ۷).

مفهوم مشترک میان همه تعاریف فوق این است که دولت الکترونیک همان اتومات‌سازی

و کامپیوتری‌سازی پروسیجرهای موجود مبتنی بر کاغذ می‌باشد که در برگیرنده روش‌های جدید رهبری، راه‌های جدید مناظره و تصمیم‌گیری روی استراتژی‌ها، راه‌های جدید معامله با شرکت‌های تجاری، راه‌های جدید گوش دادن به شهروندان و جوامع و راه‌های جدید سازمان بخشیدن به فعالیت ادارات و ارائه اطلاعات می‌باشد. بالاخره دولت الکترونیک قصد دارد تا دسترسی به خدمات حکومتی را جهت نفع رسانیدن به شهروندان بالا ببرد. (صابری، ۱۳۹۷، ص ۳۸).

اشکال تعامل در دولت الکترونیک

دولت الکترونیک در برگیرنده فعالیت‌ها و بازیگران زیادی است و شش بخش متمایز در آن قابل ذکر است. دولت به شهروند،^۱ دولت به دولت،^۲ دولت به بخش‌های تجاری،^۳ دولت به کارمندان،^۴ دولت به مشتری،^۵ شهروند به دولت.^۶

اهداف دولت الکترونیک

دولت الکترونیک به‌عنوان یک سیستم، توسعه می‌یابد تا اهداف و منافع معینی را برای ذین‌فعان خود به همراه آورد (الناجی و همدانی، ۲۰۰۷). سه هدف اصلی نوین یا مدرن‌سازی دولت- برنامه بلند مدت بهبود که همچنین مجموعه جدیدی از اصلاحات فوری را ارائه می‌دهد- به شرح زیر است:

مدرن‌سازی دولت تمرکز عمیق بر نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در دستیابی به اهداف اصلاحی دولت؛

اطمینان از این‌که ایجاد خط‌مشی، استراتژی است؛

اطمینان از این‌که کاربران خدمات دولتی- نه فراهم‌آوردندگان آن‌ها- برای انطباق بیش‌تر

خدمات با زندگی مردم، مدنظرانند. (خواجه‌زاده، ۱۳۹۸، ص ۶۱)

1 Government to Citizen(G2C)

2 Government to Government(G2G)

3 Government to Business(G2B)

4 Government to Employee(G2E)

5 Government to Customer(G2C)

6 Citizen to Government(C2G)

ضرورت دولت الکترونیک

برای ضرورت توجه به اندیشه دولت الکترونیکی، عوامل متعددی را می‌توان نام برد که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

بحران اعتماد به دولت

در دهه اخیر مردم احساس می‌کنند که از دولت فاصله گرفته‌اند. این نکته به‌وضوح در کاهش تعداد رأی‌دهنده‌گان و در نظر سنجی‌های عمومی مشهود بوده و گویای آن است که اعتماد به دولت به پایین‌ترین حد خود رسیده است. این مسأله، به‌ویژه برای جوانان حقیقت دارد؛ چرا که در دوره‌ای زندگی می‌کنند که در برخی کشورها رسوایی‌های سیاسی و اقتصادی و نیز ضعف‌های عمومی موجب بدبینی آنان نسبت به دولت و خدمات دولتی شده است. مردم امروزه از خدمات دولتی به‌عنوان فرآیندی زمان‌بر، هزینه‌بر و پردرد سر یاد می‌کنند، در حالی که اندیشه دولت الکترونیک قابلیت آن را دارد که رابطه میان دولت و مردم را به‌طور کلی متحول کند و خدمات دولتی را کاملاً بهبود بخشد (خواجه‌زاده، ۱۳۹۸، ص ۷۹).

نسل جوان دیجیتال

برای نسل جدید رهبران دولتی، جوانان پیش‌تاز که صفحه کلیدها و ارتباطات بی‌سیم بخشی از ابزار ارتباطی‌شان محسوب شود، هجوم فن‌آوری جدید یک امر محتوم است. رسانه الکترونیکی از مدت‌ها پیش نقش عمده در زندگی کودکان و نوجوانان ایفا نموده و اکنون بسیاری از آن‌ها از داشتن ابزار رسانه شخصی خویش در برخوردارند. آن‌ها همچنین در دنیای رشد می‌کنند که از شبکه‌های اطلاعاتی، ابزار دیجیتالی و امواج ارتباطی، اشباع است. بر اساس مطالعه یک مرکز تحقیقات، تا سال ۱۳۸۱ میلادی، قریب به ۷۰ درصد کودکان ۵ تا ۱۸ ساله، متصل به شبکه خواهند بود (دانایی‌فرد، ۱۳۸۹، ص ۱۱۴).

مزایای استفاده از دولت الکترونیک

استفاده از دولت الکترونیک می‌تواند مزیت‌های زیر را به ارمغان بیاورد:

۱. افزایش کارایی و بهره‌وری

۲. تسریع در انجام کارها

۳. کارآفرینی
۴. کاهش اندازه دولت
۵. بهبود کیفیت خدمات عمومی
۶. افزایش اعتماد عمومی به حکومت
۷. شفافیت، پاسخ‌گویی و کاهش فساد اداری
۸. ایجاد اعتماد بین دولت و شهروندان

اعتماد

اعتماد یک عنصر مهم در بین سازمان‌ها و معاملات تجاری است که تسهیل‌کننده ریسک می‌باشد و به‌طور قابل ملاحظه‌ای روان‌کننده معاملات اقتصادی (ونگ، ۲۰۰۵).

تعریف اعتماد

به‌نظر بسیاری از صاحب‌نظران توافق جهان‌شمولی درباره تعریف اعتماد در دست نیست. به‌عنوان مثال فرهنگ آکسفورد اعتماد را اتکا یا اطمینان به برخی ویژگی‌ها یا خصایص یک شخص یا سازمان، پذیرفتن یا اعتبار دادن به شخص یا سازمان بدون بررسی و دریافت شواهد و قراین، باور یا اعتقاد یا اتکا به صداقت یک فرد یا سازمان داشتن انتظارات مطمئن نسبت به فرد یا سازمان و همچنین صداقت، درستی و وفاداری تعریف کرده است (زاهدی، خانباشی و رضایی، ۱۳۹۰، ص ۷۰).

در تعریف دیگری (روتر، ۱۹۹۷) آن را صلاح‌دیدگی از جانب فرد یا گروهی که می‌توان به واسطه‌ی آن بر کلام، وعده، اظهار شفاهی یا کتبی فرد یا گروه دیگری تکیه کرد، بیان می‌کند. در تعریف کلاس اوفه، اعتماد به معنای این باور است که دیگران با اقدام یا خودداری از اقدام خود به رفاه من با ما کمک می‌کنند و از آسیب زدن به من خودداری می‌کنند (بختیاری، ۱۳۸۹، ص ۶۸).

همچنین (هاورسون، ۲۰۰۳) نیز اعتماد را اتکا یا اطمینان به برخی رویدادها و فرآیندها یا اشخاص تعریف کرده است؛ بنابراین اعتماد را به‌طور کلی می‌توان اتکا بر اقدامات مشروط آتی طرفین تعریف کرد. (دانایی‌فرد، ۱۳۸۷).

مفهوم اعتماد

به عقیده‌ی (استوک، ۱۹۹۹)، صرف این‌که اشخاص جامعه در کنار هم زندگی می‌کنند، به یکدیگر احترام می‌گذارند و شاید رفتاری خیرخواهانه یا حداقل غیربدخواهانه به یکدیگر دارند، ناشی از اعتماد سطحی بین افراد است. البته اهمیت پایه‌ای اعتماد فراتر از این دلایل اخلاقی است. ارزش کارکردی و سودمند در جلوگیری از به خطر افتادن روابط اجتماعی ظاهر می‌شود. (لارسون، ۲۰۰۷، ص ۲۲۲).

اعتماد عمومی

بررسی ادبیات موجود در زمینه اعتماد و اعتماد عمومی نشان‌دهنده‌ی نبود یک تعریف مورد اجماع از معنای این واژه است. با این حال در تعاریفی که از اعتماد ارائه شده است آن را عموماً انتظار رفتارهای صادقانه و فاقد منفعت‌جویی از دیگران می‌دانند (دانایی فرد، ۱۳۸۲). بر همین اساس اعتماد عمومی نیز باور مردم نسبت به رفتارها و اقدامات خاصی است که انتظار دارند از دولت بینند (لومن، ۱۹۷۹).

وقتی اعتماد عمومی مطرح می‌شود مردم انتظار دارند مقامات و سازمان‌های دولتی با اقدامات خود در تعامل با آن‌ها که در این تعامل نوعی عدم اطمینان و عدم شناخت از نحوه انجام امور در سازمان‌های دولتی وجود دارد، به انتظارات آن‌ها پاسخ داده شود. به عبارت دیگر اعتماد عمومی، یعنی انتظار مردم از دریافت مثبت به خواسته‌های آنان از طریق متولیان امور عمومی (الوانی و دانایی فرد، ۱۳۸۰).

اعتماد عمومی ماهیت جامعه‌شناختی دارد و می‌توان آن را در عرصه اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جامعه رصد کرد. (نیه و وزلیکو، ۱۹۹۷) اعتماد عمومی حاصل باور افراد به توانایی‌های آنان در اثرگذاری بر فراگرد توسعه سیاسی و تصور آنان از مراتب پاسخ‌گویی و حساب‌دهی دولت اشاره دارد (خانباشی، زاهدی و الوانی، ۱۳۹۰، ص ۳۳).

اهمیت اعتماد عمومی

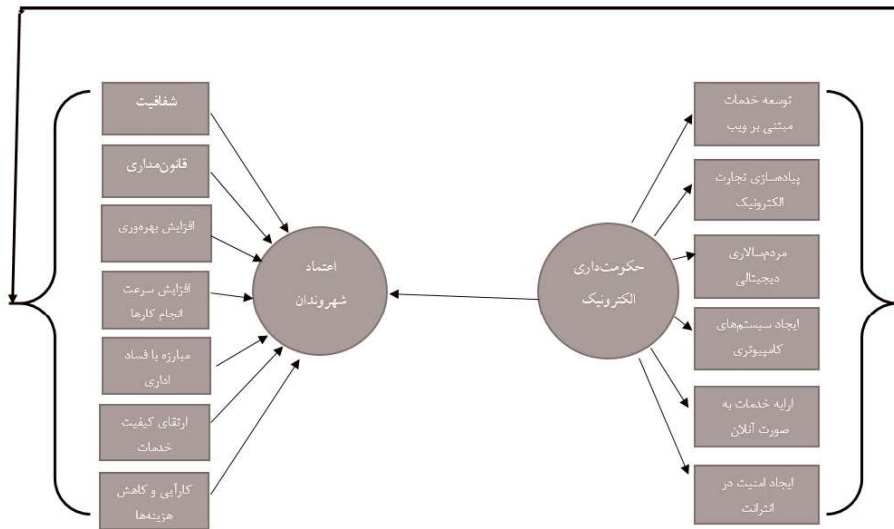
اعتماد شهروندان به سیستم حکومتی جامعه خویش، یکی از دارایی‌های ارزشمند برای حکومت‌ها و با تأکیدی عمیق‌تر، به منزله یکی از سنگ‌پایه‌های مشروعیت و تضمین‌کننده بقای حکومت‌ها معرفی می‌شود (پورعزت و دیگران، ۱۳۸۸). بر همین اساس حکومت‌ها در

تلاش‌اند تا با بهره‌گیری از مکانیزم‌های مختلف در راستای افزایش اعتماد عمومی به مجموعه سازمان‌ها، نهادها و مؤسسات موجود در نظام‌های خود و هم‌چنین عملکرد آن‌ها در پیشگاه شهروندان جامعه، اقدامات لازم را انجام دهند.

به دلیل ضرورتی که توجه به مسأله اعتماد عمومی در بقای سیستم‌های حکومتی دارد، حکومت‌ها در تلاش‌اند تا از هر وسیله، ابزار و یا مکانیزمی به منظور ارتقای آن بهره‌مند شوند و اعتماد شهروندان را به حاکمان جوامع خود و نظام حکومتی جامعه خویش جلب کنند. بر همین اساس و با توجه به توسعه فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی، حکومت‌ها از این فرصت برای بهبود و ارتقای اعتماد عمومی بهره‌می‌جویند (پیران نژاد، ۱۳۹۵، ص ۱۶۷).

مدل مفهومی تحقیق

با توجه به آنچه از چارچوب نظری تحقیق به دست می‌آید متغیر حکومت‌داری الکترونیک به عنوان متغیر مستقل و متغیر اعتماد شهروندان به عنوان متغیر وابسته در مدل مفهومی در نظر گرفته شده است که مدل مفهومی تحقیق به شکل زیر می‌باشد.

شکل مدل مفهومی تحقیق

روش تحقیق

هدف از انجام هرگونه تحقیق علمی، کشف و به‌دست آوردن واقعیت است که از راه جستجو و کشف کردن روابط منطقی بین متغیرها صورت می‌گیرد. در این تحقیق نخست به معرفی جامعه آماری، حجم نمونه، ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرداخته‌شده، در ادامه روایی و پایایی ابزار تحقیق بررسی گردید، در نهایت به شیوه‌ای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده پرداخته می‌شود.

جامعه آماری

جامعه آماری برای هر تحقیق به همه افراد، اشیا و حوادثی که محقق می‌خواهد تحقیق خود را در مورد آن‌ها انجام دهد و نتایج تحقیق خود را به آن‌ها تعمیم دهد گفته می‌شود (سروری، ۱۳۹۵). جامعه آماری تحقیق حاضر شامل تمام کارمندان مرکزی وزارت مخابرات و تکنولوژی معلوماتی افغانستان می‌باشد که به تعداد (۷۰۰) نفر می‌باشد.

حجم نمونه

در این تحقیق با توجه به جامعه آماری و تعداد کارمندان مرکزی وزارت مخابرات و تکنولوژی معلوماتی افغانستان با استفاده از جدول کوکران به تعداد (۲۴۸) نفر نمونه انتخاب شده و برای اعتبار بالاتر ۲۸۰ پرسش‌نامه به جامعه آماری توزیع شده است از مجموع پرسش‌نامه توزیع شده ۲۶۵ پرسش‌نامه جمع‌آوری شده و ۵ تای آن به علت نواقص و تکمیل نبودن آن کنار گذاشته شده و ۲۶۰ پرسش‌نامه مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات

با توجه به نوع تحقیق و با توجه به اهداف، فرضیات و خصوصیات میدان تحقیق برای گردآوری داده‌ها، از ابزار پرسش‌نامه با سؤالات بسته استفاده شده است. گویه‌های مربوط به ارزیابی متغیرهای مستقل و وابسته، به‌صورت طیف لیکرت تدوین گردیده و برای سنجش متغیرهای زمینه‌ای، سؤالات در سطح مقیاس اسمی و ترتیبی، طراحی شده‌اند.

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌ای اصلی:

■ به‌نظر می‌رسد که میان حکومت‌داری الکترونیک با اعتماد شهروندی رابطه مثبت

وجود دارد

فرضیه‌های فرعی:

- به نظر می‌رسد بین ارائه خدمات آنلاین و اعتماد شهروندان رابطه مثبت وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین خدمات وبسایت و اعتماد شهروندان رابطه مثبت وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین مردم‌سالاری دیجیتالی و اعتماد شهروندان رابطه مثبت وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین پیاده‌سازی تجارت الکترونیک اعتماد شهروندان رابطه مثبت وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین ایجاد سیستم‌های الکترونیک و اعتماد شهروندان رابطه مثبت وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین امنیت اینترنت و اعتماد شهروندان رابطه مثبت وجود دارد.

چگونگی طراحی ابزار سنجش تحقیق

پژوهش‌گر به منظور دستیابی به داده‌های مورد نیاز جهت آزمون سؤالات در این تحقیق از پرسش‌نامه، به عنوان ابزار اصلی استفاده نموده است که می‌توان گفت یکی از روش‌های جمع‌آوری داده‌ها در جامعه آماری است. پرسش‌نامه این تحقیق در دو بخش، سؤالات عمومی و اختصاصی طراحی شده است. بخش سؤالات عمومی مشخصات فردی افراد پاسخ‌دهنده را در بر گرفته که شامل: درجه تحصیلات، جنسیت، بوده و سؤالات اختصاصی شامل سؤالات مرتبط با رابطه حکومت‌داری الکترونیک و اعتماد شهروندان می‌باشد و در طراحی این پرسش‌نامه‌ها از مقایسه پنج امتیازی لیکرت (از بسیار کم تا بسیار زیاد) استفاده شده است. اعتبار محتوای یک آزمون معمولاً توسط افراد متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود. اعتبار محتوایی پرسش‌نامه تحقیق حاضر با استفاده از نظر استاد راهنما و چهار تن از اساتید ورزیده دیگر ارزیابی و تأیید شده است و از اعتبار لازم برخوردار است.

روایی و پایایی پرسش‌نامه

روایی و پایایی ابزار پژوهش، موارد مهمی‌اند که باید در هر پژوهش مورد توجه قرار گیرند. اگر ابزار جمع‌آوری اطلاعات از روایی و پایایی لازم برخوردار باشد، داده‌های جمع‌آوری شده از صحت و دقت لازم برخوردار خواهند بود. در این قسمت پیرامون پایایی و روایی ابزار مورد

استفاده توضیح داده شده است:

الف) روایی

اعتبار و روایی به این پرسش پاسخ می‌دهد که ابزار اندازه‌گیری تحقیق تا چه حد ویژگی موردنظر محقق را می‌سنجد. آزمون‌های روایی را می‌توان تحت سه عنوان کلی روایی محتوایی، روایی صوری (معیار) و روایی سازه (هم‌گرا) گروه‌بندی نمود (دانایی‌فرد، ۱۳۸۳).

نوع روایی که در این تحقیق برای پرسش‌نامه استفاده شده است روایی محتوایی است که با استفاده از نظریات استاد راهنما و چهار تن از اساتید ورزیده دیگر مورد ارزیابی و مورد تأیید قرار گرفته است.

ب) پایایی

قابلیت اعتماد و پایایی یکی از ویژگی‌های فنی ابزار اندازه‌گیری است. یک ابزار اندازه‌گیری زمانی دارای پایایی است که دارای ویژگی تکرارپذیری باشد، یعنی بتوان آن را در موارد متعدد به کار برد و در همه موارد نتایج مشابه دریافت کرد. در تحقیق حاضر پایایی پرسش‌نامه از طریق آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفته است. برای سنجش پایایی (رابطه میان حکومت الکترونیک با اعتماد شهروندی) پرسش‌نامه مربوط به متغیرهای تحقیق است. در آلفای کرونباخ دامنه آن میان صفر تا یک (۰-۱) است و بر اساس آن به پایداری درونی گویه‌ها پی برده می‌شود.

اگر ضریب حاصل از آلفای کرونباخ به صفر (۰) نزدیک باشد، نشانه عدم پایایی گوی‌ها است و به هر مقدار به یک (۱) نزدیک شود نشان‌دهنده پایایی بالا در گویه‌ها می‌باشد؛ و باید یادآور شد در علوم اجتماعی آلفای (۰.۷) در سطح خوب ارزیابی شده و در این سطح پایایی متغیرها قابل قبول است در تحقیق حاضر در مرحله آزمون مقدماتی (پیش‌آزمون) پرسش‌نامه تهیه شده میان ۳۰ نفر از دانشجویان مرد و زن در رشته‌های متفاوت توزیع گردید. پس از جمع‌آوری، پرسش‌نامه‌ها کدگذاری شده وارد نرم‌افزار SPSS گردیده و با استفاده از آن، آلفای کرونباخ برای همبستگی یا هماهنگی درونی متغیرها و معرف‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج مقدار آلفای کرونباخ مربوط به هر متغیر را در جدول زیر نشان داده شده است:

جدول ۳-۱ برآورد آلفای کرونباخ جهت سنجش دقت اندازه‌گیری

متغیرها	آلفای کرونباخ
حکومت‌داری الکترونیک	۰.۹۵
ارائه خدمات آنلاین	۰.۸۶
توسعه خدمات مبتنی بر وب	۰.۸۵
مردم‌سالاری دیجیتالی	۰.۸۶
پیاده‌سازی تجارت الکترونیک	۰.۸۲
ایجاد سیستم‌های کامپیوتری	۰.۸۸
امنیت در اینترنت	۰.۷۷
اعتماد شهروندی	۰.۸۴

نتایج محاسبات آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق حاضر چنانکه در جدول فوق گزارش شده است نشان می‌دهد پرسش‌نامه از پایایی خوبی برخوردار است.

روش و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

در تحقیق لازم است محقق با استفاده از تکنیک‌های آماری و ابزارهای مناسب، داده‌های به‌دست‌آمده از نمونه آماری را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و فرضیه‌های تحقیق را مورد آزمون قرار دهند. در تحقیق حاضر ابتدا به تعداد ۲۷۰ پرسش‌نامه به نمونه آماری توزیع و جمع‌آوری شده است، از مجموع ۲۷۰ پرسش‌نامه ۱۰ پرسش‌نامه به علت تکمیل نبودن کنار گذاشته شده و ۲۶۰ پرسش‌نامه ابتدا از ۱-۵ کد گذاری گردیده است. به گزینه خیلی کم نمره ۱ و به گزینه کم نمره ۲، گزینه متوسط نمره ۳، گزینه زیاد نمره ۴، گزینه خیلی زیاد نمره ۵ اختصاص داده شده است. در مرحله دوم، گویه‌های هر متغیر همراه با نمره‌های اختصاص داده شده وارد نرم‌افزار SPSS گردیده است. بعد با توجه به قابلیت‌های نرم‌افزار یادشده، داده‌های مذکور مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج به‌دست‌آمده از آن در دو سطح توصیفی و استنباطی

بیان گردیده است؛ در سطح توصیفی از جدول‌های توزیع فراوانی برای بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به ویژگی‌های عمومی پاسخ‌گویان و متغیرهای تحقیق استفاده شده است و در سطح استنباطی با استفاده از آزمون تی، تحلیل واریانس و ضریب همبستگی پیرسون متغیرهای تحقیق مورد آزمون قرار گرفته و نتایج به‌دست آمده از آن بیان گردیده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

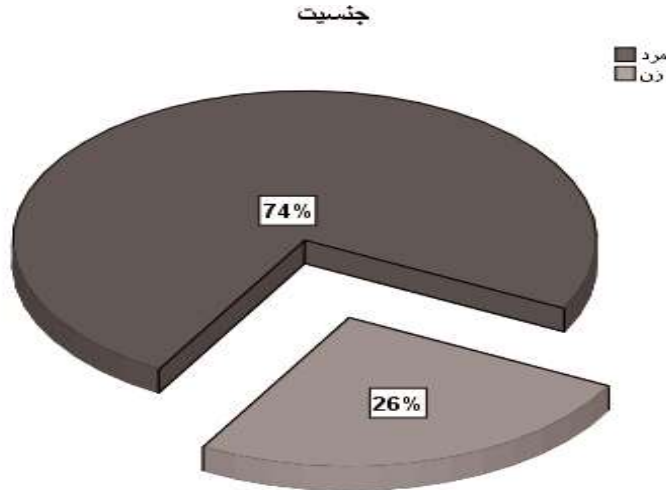
یافته‌های توصیفی جمعیت‌شناختی

در این بخش داده‌های تحقیق بر اساس متغیرهای جمعیت‌شناختی با استفاده از جدول توزیع فراوانی و نمودارهای مربوط توصیفی از نمونه آماری تحقیق گزارش شده است. متغیرهای اصلی تحقیق با توجه به شاخص‌های آمار توصیفی (گرایش مرکزی، پراکندگی و شکل توزیع) توصیف شده است.

جدول و نمودار زیر نشان‌دهنده توزیع فراوانی متغیر جنسیت اعضای نمونه است. بر اساس نتایج برآمده از جدول ذیل مجموع نمونه آماری که تعداد (۲۶۰) نفر پاسخ‌دهنده است. ۷۴.۲ درصد پاسخ‌گویان را مردان و ۲۵.۸ درصد پاسخ‌دهندگان را زنان تشکیل داده‌اند. در نتیجه مردان نسبت به زنان درصدی بیشتری از نمونه آماری را به خود اختصاص داده‌اند. علت آن را می‌توان که زیاد بودن کارمندان مرد نسبت به کارمندان زن و عدم دسترسی مستقیم محقق به کارمندان زن بیان کرد.

جدول ۴-۱ توزیع فراوانی نمونه آماری برحسب جنسیت

جنسیت	تعداد	درصد
مرد	۱۹۳	۷۴.۲
زن	۶۷	۲۵.۸
مجموع	۲۶۰	۱۰۰

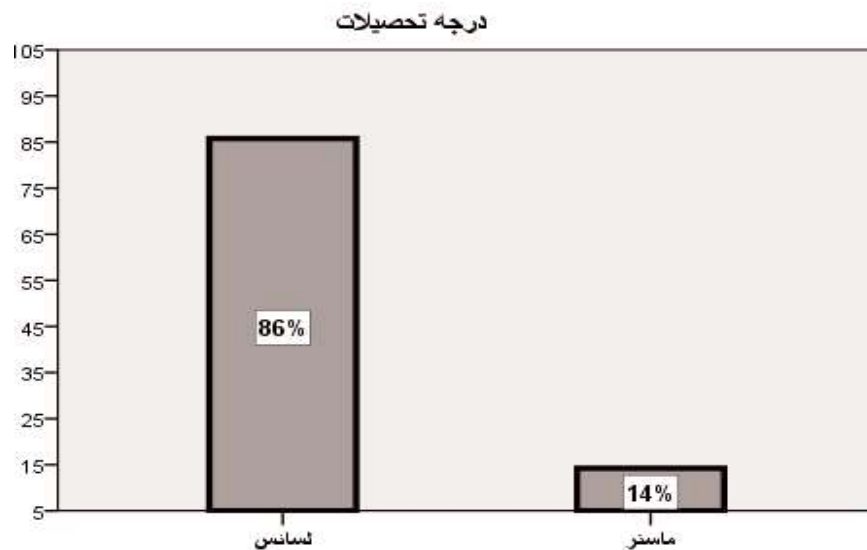
شکل ۱-۴ نمودار متغیر جنسیت بر اساس درصد

نمودار ۱-۴ توزیع فراوانی متغیر جنسیت پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج به‌دست آمده از جدول و نمودار فوق از کل پاسخ‌گویان که ۲۶۰ نفرند ۷۴ درصد آنان را مردان و ۲۶ درصد آنان را زنان تشکیل داده‌اند.

جدول ۲-۴ توزیع فراوانی متغیر مقطع تحصیلی پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد. طوری که ملاحظه می‌شود از ۲۶۰ نفر نمونه آماری ۸۵.۸ درصد پاسخ‌گویان تحصیلات‌شان در مقطع لیسانس می‌باشد و ۱۴.۲ درصد آنان تحصیلات‌شان در مقطع ماستری است.

جدول ۲-۴ توزیع فراوانی متغیر مقطع تحصیلی

مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد
لیسانس	۲۲۳	۸۵.۸
ماستر	۳۷	۱۴.۲
دکتری	۰	۰
مجموع	۲۶۰	۱۰۰

شکل ۴-۲ نمودار متغیر مقطع تحصیلی بر اساس درصد

نمودار ۴-۲ توزیع فراوانی متغیر مقطع تحصیلی پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از نمودار فوق از کل پاسخ‌گویان که ۲۶۰ نفرند ۸۶ درصد آنان را مردان و ۱۴ درصد آنان را زنان تشکیل داده‌اند.

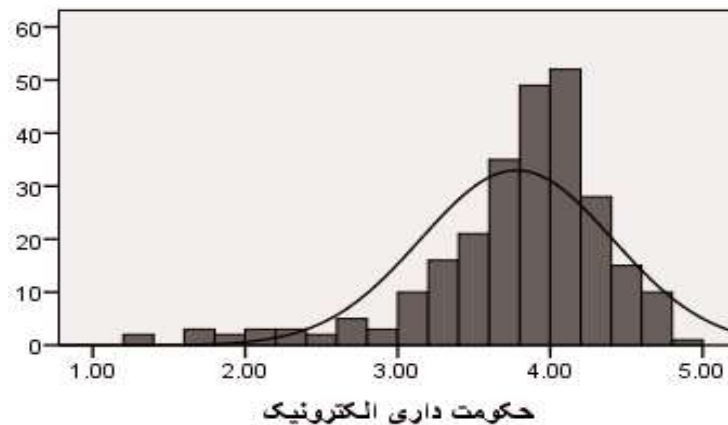
متغیرهای مستقل و وابسته

در این بخش آمار توصیفی متغیرهای مستقل و وابسته به‌طور کلی بیان می‌شود. ابتدا توصیف از متغیر مستقل با ابعاد آن و در نهایت متغیر وابسته انجام می‌شود.

حکومت‌داری الکترونیک در تحقیق حاضر به‌واسطه شش شاخصه یا بعد، ارائه خدمات آنلاین، خدمات مبتنی بر وب‌سایت، مردم‌سالاری دیجیتال، پیاده‌سازی تجارت الکترونیک، ایجاد سیستم‌های کامپیوتری و امنیت اینترنت مورد بررسی قرار گرفته است.

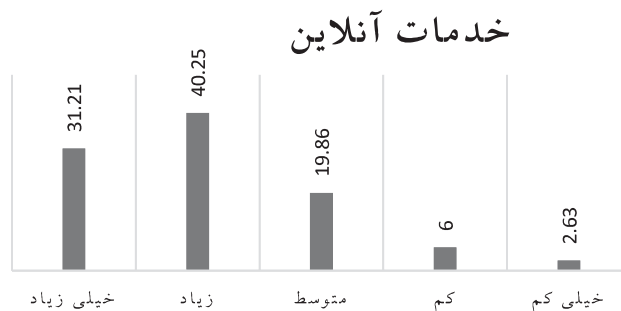
بر اساس مقادیر زیر به‌طور کلی درخصوص حکومت الکترونیک می‌توان به این نتیجه رسید که نمونه آماری قریب به ۷۰ درصدشان حکومت‌داری الکترونیک را با توجه به شاخصه‌های که مورد سنجش قرار گرفته‌اند، در قانون‌مداری، ایجاد شفافیت، مبارزه با فساد، افزایش بهره‌وری، افزایش سرعت کار و کاهش هزینه‌ها مؤثر دانسته‌اند که از این طریق می‌تواند روی

اعتماد شهروندان نیز تأثیر بگذارند. میانگین متغیر حکومت‌داری الکترونیک در نمونه آماری تحقیق مقدار ۳.۷۷ بالاتر از حد متوسط میانگین فرضی ۲.۵ برآورد شده است. همچنین مقادیر شاخص پراکندگی انحراف معیار ۰.۶۲ نشان‌دهنده پراکندگی در حد معمول داده‌های مربوط به متغیر حکومت‌داری الکترونیک از شاخص میانگین در نمونه آماری است. همچنین شاخص‌های شکل توزیع با کجی -۱.۵۲ و کشیدگی ۳.۱۰ گزارش شده است.
 میانگین = ۳.۷۷ = میانه = ۳.۸۸ = انحراف معیار = ۰.۶۲ = کجی = -۱.۵۲ = کشیدگی = ۳.۱۰
 دامنه = ۳.۶۱

شکل ۴-۳ نمودار بافت نگار متغیر حکومت‌داری الکترونیک

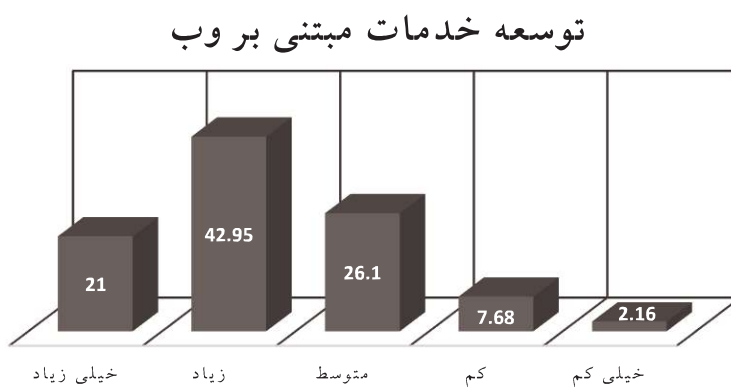
۱. ارائه خدمات آنلاین

شکل ۴-۴ نمودار ارائه خدمات آنلاین

چنانچه در نمودار (۴-۴) مشاهده می‌شود در مورد تأثیر خدمات آنلاین بر حکومت‌داری الکترونیک بیشترین نمونه آماری تأثیرات متغیر مذکور را زیاد و خیلی زیاد دانسته و تعداد خیلی محدود آن تأثیرات خدمات آنلاین را کم و خیلی کم دانسته‌اند.

۲. خدمات مبتنی بر وب

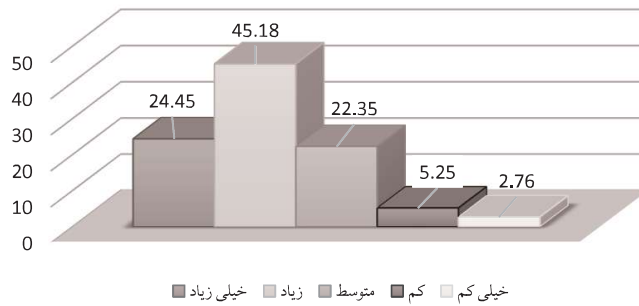

شکل ۴-۵ نمودار متغیر خدمات وب‌سایت

شکل (۴-۵) نشان می‌دهد که توسعه خدمات مبتنی بر وب تأثیرات زیاد بر حکومت‌داری الکترونیک می‌گذارد همانطوریکه بیان گردید بیشترین نمونه آماری با این موضوع موافق بوده و تعداد خیلی کمی اعضای نمونه آماری اعلان مخالفت نموده به این معنی که تأثیرات متغیر مذکور را کم و خیلی کم بیان نموده‌اند.

مردم‌سالاری دیجیتال

مردم‌سالاری دیجیتال

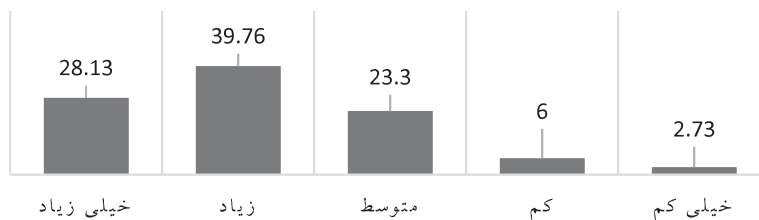

شکل ۴-۶ نمودار متغیر مردم‌سالاری دیجیتال

در نمودار (۴-۶) چنانچه مشاهده می‌کنید نشان‌دهنده تأثیرات متغیر مردم‌سالاری دیجیتال بر حکومت‌داری الکترونیکی است که از پاسخ نمونه آماری به دست آمده است، بیشترین پاسخ‌گویان در مورد تأثیرات متغیر مذکور گزینه زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده و تعداد خیلی کمی از پاسخ‌گویان با گزینه کم و خیلی کم اعلان موافقت نموده‌اند.

پیاده‌سازی تجارت الکترونیک

تجارت الکترونیک

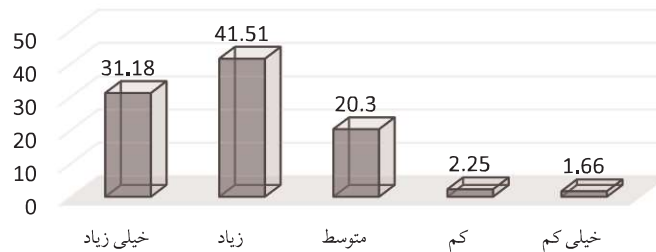

شکل ۴-۷ نمودار متغیر تجارت الکترونیک

نمودار فوق نشان می‌دهد که بیشترین پاسخ‌گویان تأثیرات تجارت الکترونیک را بر حکومت‌داری الکترونیک زیاد و خیلی زیاد بیان نموده‌اند و تعدادی خیلی محدود آنان تأثیرات تجارت الکترونیک را بر حکومت‌داری الکترونیک کم دانسته‌اند.

ایجاد سیستم‌های کامپیوتری

سیستم‌های کامپیوتری

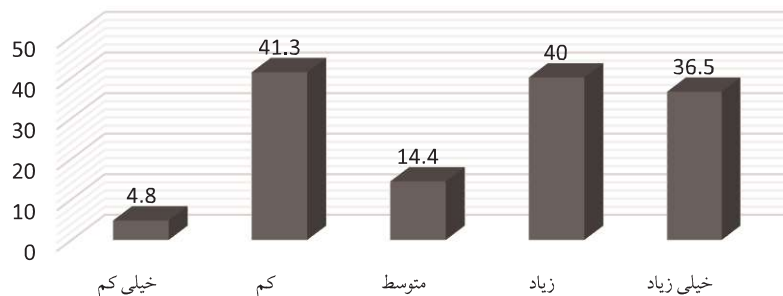

شکل ۴-۸ نمودار متغیر سیستم‌های کامپیوتری

چنانچه در نمودار (۴-۸) مشاهده می‌شود در مورد تأثیر سیستم‌های کامپیوتری بر حکومت‌داری الکترونیک بیشترین نمونه آماری تأثیرات متغیر مذکور را زیاد و خیلی زیاد دانسته و تعداد خیلی محدود آن تأثیرات سیستم‌های کامپیوتری را کم و خیلی کم دانسته‌اند.

امنیت اینترنت

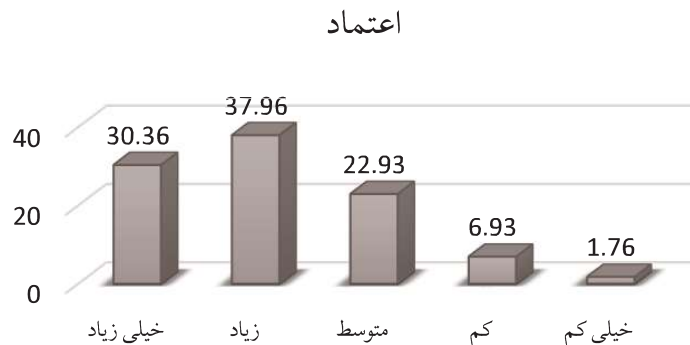
اعتماد

شکل ۴-۹ نمودار متغیر امنیت اینترنت

نمودار فوق نشان می‌دهد که امنیت اینترنت در حکومت‌داری الکترونیک مؤثر می‌باشد چنانچه نظرات پاسخ‌گویان در مورد متغیر مذکور نشان می‌دهد اکثریت آنان با گزینه‌های زیاد

و خیلی زیاد اعلان موافقت نموده‌اند و به ترتیب ذیل با گزینه کم و خیلی کم کمتر موافق‌اند.
اعتماد شهروندی

شکل ۴-۱۰ نمودار متغیر اعتماد شهروندی

در نمودار (۴-۱۰) چنانچه مشاهده می‌کنید نشان‌دهنده تأثیرات متغیر حکومت الکترونیک بر اعتماد میان شهروندان است که از پاسخ نمونه آماری به دست آمده است، بیشترین پاسخ‌گویان در مورد تأثیرات متغیر مذکور گزینه زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده و تعداد خیلی محدودی از پاسخ‌گویان با گزینه کم و خیلی کم اعلان موافقت نموده‌اند.

تحلیل‌های دو متغیره

در این بخش از تحلیل آماری با در نظر گرفتن فرضیه‌های تحقیق، سنجش متغیرهای مربوط به فرضیه‌ها و پیش‌فرض‌های ضرایب و آزمون‌های آماری، در مرحله اول رابطه بین متغیرهای جمعیت‌شناختی با متغیر وابسته تحقیق «حکومت‌داری الکترونیک» بررسی شده و رابطه متغیرهای اصلی تحقیق با متغیر وابسته آزمون شده است.

حکومت‌داری الکترونیک

برای بررسی فرضیه فوق با در نظر داشت گویه‌های مربوط به حکومت‌داری الکترونیک و نمرده‌دهی گویه‌ها به صورت (۱ تا ۵) بنابراین عدد ۳ به عنوان حد وسط یا میانگین فرضی به حیث ملاک سنجش حکومت‌داری الکترونیک در نظر گرفته شده است، به این معنا که مقدار بالاتر از میانگین فرضی (۳) بیانگر بالاتر از حد وسط بودن حکومت الکترونیک و دارای تفاوت

معنادار است، مقدار پایین‌تر از میانگین فرضی نیز دارای تفاوت معنادار با آن و نشان‌دهنده‌ی پایین‌تر از حد متوسط بودن حکومت‌داری الکترونیک و بدین‌صورت مقدار برابر با میانگین فرضی و همچنین مقادیر بالاتر و پایین‌تر از این مقدار دارای تفاوت غیر معنادار با گویه‌های در حد متوسط بودن حکومت‌داری الکترونیک است. برای مقایسه میانگین حکومت‌داری الکترونیک در نمونه آماری با میانگین فرضی از آزمون تی تک-نمونه‌ای استفاده گردیده است. نتایج مربوط به این آزمون در جدول زیر گزارش شده است:

جدول ۴-۹ برآورد آزمون تی مستقل برای مقایسه میانگین متغیر حکومت‌داری الکترونیک با میانگین مفروض

آمار استنباطی			آمار توصیفی			
فاصله اطمینان ۹۵٪ برای پارامتر میانگین		Test Value: 3			انحراف معیار	میانگین
کران بالا	کران پایین	Sig	درجه آزادی	آماره t		
۰.۸۵	۰.۷۰	۰.۰۰۰	۲۵۹	۱۹.۹۷	۰.۶۲	۳.۷۷

نتایج جدول فوق نشان‌دهنده‌ی این است که میانگین متغیر حکومت‌داری الکترونیک دارای تفاوت معنادار با میانگین فرضی (۳) است زیرا سطح معناداری آن ($Sig < 0.05$) است؛ بنابراین فرض پژوهش مبنی بر حکومت‌داری الکترونیک بالاتر از حد متوسط است، تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر میانگین متغیر حکومت‌داری الکترونیک به‌طور معنادار بالاتر از میانگین فرضی قرار دارد، می‌توان گفت با اطمینان ۹۵٪ تفاوت بین میانگین حکومت‌داری الکترونیک در جامعه آماری با حداقل ۰.۷۰ و حداکثر ۰.۸۵ است.

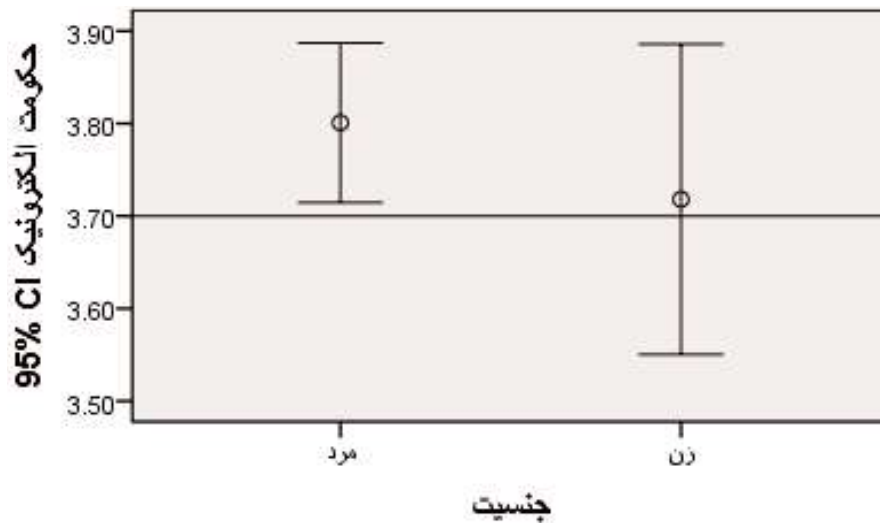
مقایسه حکومت‌داری الکترونیک با جنسیت

برای ارزیابی رابطه جنسیت با حکومت‌داری الکترونیک از آزمون تی مستقل استفاده گردید برآوردهای مربوط به این آزمون در جدول زیر گزارش گردیده است که نشان می‌دهد بین کارمندان مرد و زن، حکومت‌داری الکترونیک دارای تفاوت معنادار نیست یعنی ($Sig > 0.05$) است، طوری که مردان با میانگین ۳.۸۰ به حکومت‌داری الکترونیک بیشتر از دختران با میانگین

۳.۷۱ می‌باشد؛ بنابراین شواهد کافی برای تائید فرضیه صفر مبنی بر عدم رابطه بین جنسیت و حکومت‌داری الکترونیک، وجود دارد؛ به عبارت دیگر با اطمینان ۹۵ درصد، رابطه بین جنسیت و حکومت‌داری الکترونیک رد می‌شود که قابلیت تعمیم به جامعه آماری تحقیق را دارد و میزان تفاوت مردان و زنان ناشی از تصادف و یا خطای نمونه‌گیری است.

جدول ۴-۱۰ برآورد آزمون تی جهت مقایسه میانگین حکومت‌داری الکترونیک بر اساس جنسیت

گروه	میانگین	انحراف معیار	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری
مردان	۳.۸۰	۰.۶۰	۰.۹۲	۲۵۸	۰.۱۵۲
زنان	۳.۷۱	۰.۶۸			

شکل ۴-۱۱ نمودار برآورد مقایسه حکومت الکترونیک و جنسیت

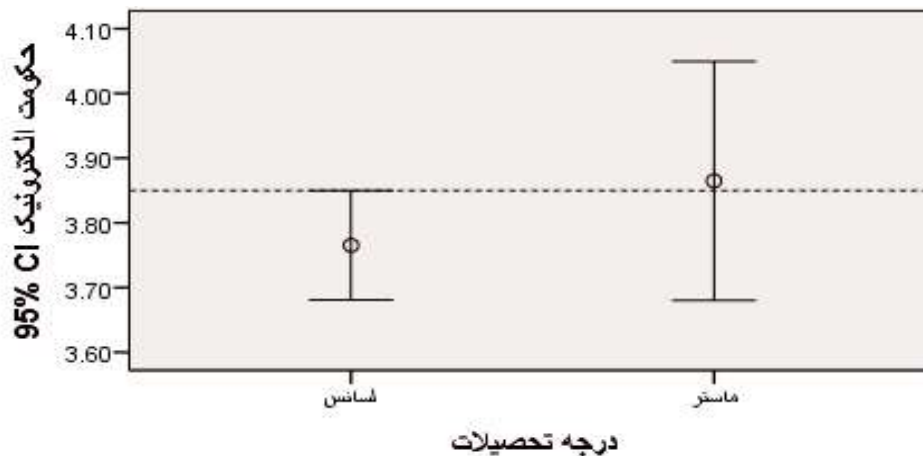
مقایسه میانگین حکومت الکترونیک با مقطع تحصیلی

برای آزمون رابطه حکومت‌داری الکترونیک با مقطع تحصیلی از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است. نتایج مربوط به این آزمون در جدول و نمودار زیر گزارش شده است که

نشان می‌دهد نمونه آماری برحسب مقطع تحصیلی در سه گروه لیسانس، ماستر تقسیم شدند از لحاظ آماری تفاوت معنادار در سطح ($Sig < 0.05$). در نمره‌های حکومت‌داری الکترونیک برای هر دو مقطع لیسانس و ماستر وجود ندارند. در نتیجه فرض تحقیق مبنی بر این‌که بین حکومت‌داری الکترونیک با مقاطع تحصیلی رابطه معنادار وجود دارد تأیید نمی‌شود؛ بنابراین می‌توان گفت با اطمینان ۹۵ درصد رابطه حکومت‌داری الکترونیک و مقاطع تحصیلی در جامعه آماری تحقیق قابل‌تعمیم نمی‌باشد.

جدول ۴-۱۱ برآورد آزمون تحلیل واریانس جهت مقایسه میانگین کیفیت زندگی دانشجویان دانشگاهی با مقطع تحصیلی

مقطع تحصیلی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار F	سطح معناداری (Sig)
لیسانس	۲۲۳	۳.۷۶	۰.۶۴	۰.۷۹۴	۰.۳۷۴
ماستر	۳۷	۳.۸۶	۰.۵۵		

شکل ۴-۱۲ نمودار برآورد مقایسه حکومت الکترونیک و مقطع تحصیلی

تحلیل همبستگی پیرسون میان متغیرهای مستقل در این بخش از آمار استنباطی رابطه متغیرهای مستقل با یکدیگر با استفاده از آزمون همبستگی

پیرسون مورد بررسی قرار گرفته است.

نتایج جدول زیر بیان می‌کند که بین متغیرهای ارائه خدمات و حکومت‌داری الکترونیک همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد که به لحاظ آماری ($Sig < 0.05$) است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرض تحقیق مبنی بر رابطه میان ارائه خدمات و حکومت الکترونیک تأیید می‌شود. به این معنا که هرچه ارائه خدمات بهتر باشد حکومت‌داری الکترونیک به همان اندازه بهتر می‌باشد.

در مورد توسعه خدمات مبتنی بر وب و حکومت‌داری الکترونیک همبستگی مثبتی وجود دارد و به لحاظ آماری سطح معناداری ($Sig < 0.05$) است. بنابراین فرض تحقیق در مورد همبستگی میان توسعه خدمات مبتنی بر وب و حکومت‌داری الکترونیک تأیید می‌شود. به عبارت دیگر می‌توان گفت با اطمینان ۹۵ درصد توسعه خدمات مبتنی بر وب روی حکومت‌داری الکترونیک تأثیر می‌گذارد.

در خصوص متغیر مردم‌سالاری دیجیتالی و حکومت‌داری الکترونیک نتایج نشان می‌دهد بین متغیرهای مذکور رابطه مثبت و معنادار وجود دارد، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرض تحقیق در مورد رابطه میان متغیر مردم‌سالاری دیجیتالی و حکومت‌داری الکترونیک تأیید می‌شود

با توجه به آزمون پیرسون که در خصوص پیاده‌سازی تجارت الکترونیک با حکومت الکترونیک انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد بین متغیرهای تجارت الکترونیک با حکومت‌داری الکترونیک رابط مثبت و معنادار وجود دارد به لحاظ آماری ($Sig < 0.05$) است؛ بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرض تحقیق در مورد رابطه میان پیاده‌سازی تجارت الکترونیک با حکومت الکترونیک تأیید می‌شود.

در مورد همبستگی متغیر ایجاد سیستم‌های کامپیوتری با حکومت‌داری الکترونیک، نتایج نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار است. به لحاظ آماری ($Sig < 0.05$) است. بدین لحاظ فرض صفر مبنی بر عدم رابطه میان متغیر ایجاد سیستم‌های کامپیوتری با حکومت‌داری الکترونیک رد می‌شود و فرض تحقیق در مورد رابطه متغیر سیستم‌های کامپیوتری با حکومت‌داری الکترونیک تأیید می‌شود.

به همین صورت آزمون متغیرهای امنیت اینترنت با حکومت‌داری الکترونیک نیز نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار می‌باشد که به لحاظ آماری سطح معناداری آن ($Sig < 0.05$) است بدین لحاظ می‌توان گفت هرچه امنیت اینترنت بالاتر و بهتر در راستای حکومت‌داری الکترونیک با شد به همان اندازه نحوه‌ی انجام حکومت‌داری الکترونیک بهتر اجرا خواهد گردید.

جدول ۴-۱۲ برآورد همبستگی میان متغیرهای مستقل تحقیق

متغیرها	ضریب پیرسون	سطح معناداری (Sig)
ارائه خدمات آنلاین و حکومت‌داری الکترونیک	۰.۸۴	۰.۰۰۰
خدمات مبتنی بر وب و حکومت‌داری الکترونیک	۰.۸۱	۰.۰۰۰
مردم‌سالاری دیجیتال و حکومت‌داری الکترونیک	۰.۸۹	۰.۰۰۰
تجارت الکترونیک و حکومت‌داری الکترونیک	۰.۸۷	۰.۰۰۰
ایجاد سیستم‌های کامپیوتری و حکومت‌داری الکترونیک	۰.۸۴	۰.۰۰۰
امنیت در اینترنت و حکومت الکترونیک	۰.۸۰	۰.۰۰۰

همبستگی بین متغیرهای مستقل و وابسته

در این بخش از آمار استنباطی رابطه متغیرهای مستقل تحقیق با متغیر وابسته (اعتماد شهروندی) مورد بررسی قرار گرفته است:

نتایج جدول زیر نشان می‌دهد که بین شاخص ارائه خدمات آنلاین و اعتماد شهروندی در سطح ۹۵ درصد همبستگی مثبت وجود دارد، زیرا از لحاظ آماری ($Sig < 0.05$) است. بنابراین فرض صفر مبنی به عدم رابطه میان ارائه خدمات آنلاین با اعتماد شهروندی رد می‌شود و فرض تحقیق در مورد رابطه بین این دو تا متغیر تأیید می‌شود. به این معنا که هرچه خدمات آنلاین بهتر ارائه گردد به همان ترتیب اعتماد شهروندان از حکومت‌داری الکترونیک بیشتر می‌شود. در مورد توسعه خدمات مبتنی بر وب نیز نتایج بیانگر این است که بین شاخص خدمات

وب و اعتماد شهروندی در سطح اطمینان ۹۵ درصد، همبستگی مثبت وجود دارد، زیرا از لحاظ آماری ($Sig < 0.05$) است. بنابراین، فرض صفر مبنی بر عدم رابطه میان متغیر خدمات مبتنی بر وب و اعتماد شهروندی رد می‌شود و فرض تحقیق مبنی بر همبستگی میان متغیرهای موصوف تأیید می‌شود. به این معنا که هرچه خدمات وب توسعه پیدا کند، به همان اندازه اعتماد شهروندان نیز بیشتر می‌شود.

در خصوص متغیرهای مردم‌سالاری دیجیتالی و اعتماد شهروندی نیز جدول زیر، نتایج همبستگی را در سطح ۹۵ درصد اطمینان نشان می‌دهد زیرا سطح معناداری ($Sig < 0.05$) است و فرض تحقیق مبنی بر رابطه میان مردم‌سالاری دیجیتالی و اعتماد شهروندی تأیید می‌شود. نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که میان متغیرهای تجارت الکترونیک و اعتماد شهروندی رابطه مثبت و معنادار در سطح ۹۵ درصد اطمینان وجود دارد از لحاظ آماری سطح معناداری آن ($P < 0.05$) است. بنابراین فرض صفر مبنی بر عدم رابطه میان تجارت الکترونیک با اعتماد شهروندی رد شده و فرض تحقیق مبنی بر رابطه میان متغیرهای مذکور تأیید می‌شود.

در مورد متغیر ایجاد سیستم‌های کامپیوتری و اعتماد شهروندی نیز نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، رابطه مثبت و معنادار با متغیر اعتماد شهروندی وجود دارد و از لحاظ آماری سطح معناداری آن‌ها ($P < 0.05$) است؛ بنابراین می‌توان گفت هرچه سیستم‌های کامپیوتری به صورت منظم ایجاد گردد در خصوص حکومت‌داری اعتماد شهروندان نیز بیشتر می‌شود.

در نهایت، نتایج گزارش شده در مورد امنیت اینترنت با اعتماد شهروندی نشان می‌دهد که هر دو متغیر در یک همبستگی مثبت معنادار با هم قرار دارد. از لحاظ آماری سطح معناداری هر دو بعد ($P < 0.05$) است. بنابراین فرض تحقیق تأیید می‌شود. به عبارت بهتر می‌توان گفت با اطمینان ۹۵ درصد میان امنیت اینترنت در حکومت‌داری الکترونیک با اعتماد شهروندی همبستگی مثبت وجود دارد.

جدول ۴-۱۳ برآورد همبستگی متغیرهای اصلی تحقیق

متغیر	ضریب پیرسون	سطح معناداری (Sig)
ارائه خدمات آنلاین و اعتماد شهروندی	۰.۶۴	۰.۰۰۰۰
خدمات مبتنی بر وب و اعتماد شهروندی	۰.۶۴	۰.۰۰۰۰
مردم‌سالاری دیجیتالی و اعتماد شهروندی	۰.۶۶	۰.۰۰۰۰
تجارت الکترونیک و اعتماد شهروندی	۰.۶۲	۰.۰۰۰۰
ایجاد سیستم‌های کامپیوتری و اعتماد شهروندی	۰.۶۹	۰.۰۰۰۰
امنیت در اینترنت و اعتماد شهروندی	۰.۷۰	۰.۰۰۰۰

همبستگی بین متغیر حکومت‌داری الکترونیک با اعتماد شهروندی

حکومت‌داری الکترونیک با توجه به شاخصه‌هایی مانند ارائه خدمات آنلاین، خدمات مبتنی بر وب، مردم‌سالاری دیجیتالی، تجارت الکترونیک، ایجاد سیستم‌های کامپیوتری و امنیت اینترنت که هرکدام به صورت جزئی و تنهای رابطه‌اش با اعتماد شهروندی سنجیده شد، بیانگر همبستگی و رابطه معنادار با اعتماد شهروندی بودند. در خصوص متغیر حکومت‌داری الکترونیک و تأثیر آن بر اعتماد شهروندان از طریق آزمون همبستگی پیرسون مورد آزمایش قرار گرفته است و نتایج آن در جدول زیر گزارش گردیده است که نشان می‌دهد رابطه و همبستگی میان متغیرهای مذکور با اطمینان ۹۹٪ مثبت و معنادار می‌باشد.

بنابراین فرضیه صفر مبنی بر عدم رابطه میان حکومت‌داری الکترونیک و اعتماد شهروندی رد می‌گردد و فرضیه تحقیق مبنی بر وجود رابطه میان حکومت‌داری الکترونیک و اعتماد شهروندی تأیید می‌گردد. به این معنا که اگر حکومت‌داری الکترونیک به صورت مطلوب انجام گردد شهروندان به همان اندازه نسبت به حکومت اعتمادشان بیشتر می‌گردد و بر عکس هرچه حکومت‌داری الکترونیک به صورت ضعیف عمل کرده و نیازهای ملت و شهروندان را برآورده نتواند به همان اندازه شهروندان نسبت به حکومت‌داری و حکومت‌داری الکترونیک بی‌باور می‌گردند.

جدول ۴-۱۴ برآورد همبستگی متغیر اصلی تحقیق

متغیر	ضریب پیرسون	سطح معناداری (Sig)
حکومت‌داری الکترونیک و اعتماد شهروندی	۰.۷۸	۰.۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

اعتماد شهروندان از حکومت، امروزه جلب توجه بسیاری از محققان کشورها را در پی داشته است، هرچند این مقوله در تمام دوره‌های تاریخ یکی از موضوعات حیاتی در زندگی اجتماعی بوده است به صورت روز افزون بر اهمیت آن افزوده شده است. دولت‌ها در تلاش و کوشش‌اند تا اعتماد شهروندان را جلب کنند، زیرا کاهش اعتماد شهروندان باعث کناره‌گیری آنان از حمایت دولت شده و مشروعیت حاکمیت مردم‌سالاری را با مشکل مواجه می‌سازد. از همین رو، موضوع اعتماد عمومی از محورهای مهم مدیریت دولتی تبدیل است. حکومت‌داری الکترونیک با توسعه فناوری اطلاعات، ارتباطات از راه دور، جایگزینی تعاملات رو در رو شده اعتماد را از راه دور فراهم می‌کند، به همین صورت بررسی اثرات حکومت‌داری الکترونیک بر میزان اعتماد عمومی در سازمان مهمی چون وزارت مخابرات و تکنالوژی معلوماتی افغانستان، مورد توجه قرار گرفته است؛ زیرا وزارت مخابرات و تکنالوژی معلوماتی افغانستان در توسعه حکومت‌داری الکترونیک مستقیماً نقش دارد.

هدف تحقیق حاضر تبیین اثرات حکومت‌داری الکترونیک بر اعتماد شهروندی است. در این راستا سعی شده است که با استفاده از مطالعات و دیدگاه‌های مربوط به موضوع مذکور، روابط منطقی حاکم بر متغیر حکومت‌داری الکترونیک (ارائه خدمات آنلاین، خدمات مبتنی بر وب، مردم‌سالاری دیجیتال، تجارت الکترونیک، ایجاد سیستم‌های کامپیوتری و امنیت اینترنت) و همچنین متغیرهای فرعی (جنسیت، مقطع تحصیلی) بیان شود. محور اصلی تحقیق ارتباط هریک از متغیرهای فوق‌الذکر بر متغیر وابسته (اعتماد شهروندی) می‌باشد که در ادامه یافته‌های تحقیق در ارتباط با هریک از متغیرها بیان خواهد شد.

روش مورد استفاده در این تحقیق پیمایشی است که جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسش‌نامه

انجام گرفته است، جامعه آماری مورد مطالعه کارمندان اداری وزارت مخابرات و تکنالوژی معلوماتی افغانستان است، برای رسیدن به نمونه معرف جامعه آماری روش نمونه‌گیری اتخاذ شده از فرمول کوکران می‌باشد. در تحقیق حاضر از اعتبار صوری و برای به‌دست آوردن روایی از آلفای کرونباخ استفاده شده است.

در تحقیق حاضر ۷ فرضیه وجود دارد که در این جا به خلاصه‌ای از یافته‌های توصیفی و سپس به یافته‌های استنباطی در رابط به فرضیه‌های مذکور پرداخته می‌شود.

خلاصه تحلیل‌های توصیفی

بر مبنای یافته‌های توصیفی تحقیق، تعداد ۲۶۰ کارمند اداری وزارت مخابرات و تکنالوژی معلوماتی افغانستان به حیث نمونه آماری در تحقیق حاضر انتخاب شده است که تعداد زیادشان را مردان تشکیل داده و زنان نسبتاً کم است، همچنین به لحاظ مقاطع تحصیلی بیشترشان یعنی (۸۵.۸٪) درصدشان به‌سویه لیسانس و تعداد (۱۴.۲٪) درصدشان با درجه ماستر مشغول کار هستند.

خلاصه تحلیل‌های استنباطی

در بخش تحلیل‌های استنباطی به توصیف و بررسی نتایج استنباطی روابط بین متغیرهای تحقیق با استفاده از آزمون‌های تی^۱ و آزمون همبستگی پیرسون پرداخته می‌شود که در ادامه این مباحث نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق ارائه می‌شود:

آمار استنباطی رابطه متغیرهای مستقل با یکدیگر را با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین متغیرهای ارائه خدمات و حکومت‌داری الکترونیک همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد. به این معنا که هرچه ارائه خدمات بهتر باشد حکومت‌داری الکترونیک به همان اندازه بهتر می‌باشد. در نتیجه فرضیه تحقیق ما مبتنی بر همبستگی میان ارائه خدمات و حکومت الکترونیک تأیید می‌گردد.

به همین ترتیب در مورد متغیرهای (توسعه خدمات مبتنی بر وب، مردم‌سالاری دیجیتالی، پیاده‌سازی تجارت الکترونیک، ایجاد سیستم‌های کامپیوتری، امنیت اینترنت) که هر کدام

۱. T

با اعتماد شهروندی مورد آزمون همبستگی پیرسون قرار گرفته است، نتایج به دست آمده نشان‌دهنده همبستگی مثبت و معنادار میان هرکدام از متغیرهای مذکور با اعتماد شهروندی می‌باشد؛ بنابراین فرض تحقیق در مورد همبستگی میان متغیرهای (توسعه خدمات مبتنی بر وب، مردم‌سالاری دیجیتالی، پیاده‌سازی تجارت الکترونیک، ایجاد سیستم‌های کامپیوتری، امنیت اینترنت) با اعتماد شهروندی تأیید می‌شود. با اطمینان ۹۵ درصد توسعه خدمات مبتنی بر وب، مردم‌سالاری دیجیتالی، پیاده‌سازی تجارت الکترونیک، ایجاد سیستم‌های کامپیوتری، امنیت اینترنت روی اعتماد شهروندی تأثیر می‌گذارد.

فرضیه: ۱

به نظر می‌رسد میان متغیر ارائه خدمات آنلاین و اعتماد شهروندی رابطه مثبت وجود دارد. نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین شاخص ارائه خدمات آنلاین و اعتماد شهروندی در سطح ۹۵ درصد اطمینان همبستگی مثبت وجود دارد، بنابراین فرضیه تحقیق در مورد رابطه بین این دو متغیر تأیید می‌شود. به این معنا که هرچه خدمات آنلاین بهتر ارائه گردد به همان میزان اعتماد شهروندان از حکومت و حکومت‌داری الکترونیک بیشتر می‌شود.

فرضیه: ۲

به نظر می‌رسد که بین توسعه خدمات مبتنی بر وب با اعتماد شهروندی رابطه مثبت وجود دارد. در مورد توسعه خدمات مبتنی بر وب نیز نتایج بیانگر این است که بین شاخص خدمات وب و اعتماد شهروندی همبستگی مثبت وجود دارد، به لحاظ آماری سطح معناداری شان ($Sig < 0.05$) است؛ بنابراین فرض تحقیق مبنی بر همبستگی میان توسعه خدمات مبتنی بر وب و اعتماد شهروندی تأیید می‌شود. به این معنا که هرچه خدمات وب توسعه پیدا کند، به همان اندازه اعتماد شهروندان نیز بیشتر می‌شود.

فرضیه: ۳

به نظر می‌رسد میان مردم‌سالاری دیجیتالی با اعتماد شهروندی رابطه مثبت وجود دارد. در خصوص رابطه میان مردم‌سالاری دیجیتالی و اعتماد شهروندی نیز نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان‌دهنده همبستگی در سطح ۹۵ درصد اطمینان می‌باشد؛ بنابراین فرضیه تحقیق

مبنی بر رابطه میان مردم‌سالاری دیجیتال و اعتماد شهروندی تأیید می‌شود.

فرضیه: ۴

به نظر می‌رسد بین تجارت الکترونیک با اعتماد شهروندی رابطه مثبت وجود دارد. آمار استنباطی رابطه متغیر تجارت الکترونیک با اعتماد شهروندی را با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین متغیرهای تجارت الکترونیک و اعتماد شهروندی همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد که در نتیجه فرضیه تحقیق مبنی بر همبستگی میان تجارت الکترونیک با اعتماد شهروندی تأیید می‌گردد.

فرضیه: ۵

به نظر می‌رسد میان ایجاد سیستم‌های کامپیوتری با اعتماد شهروندی رابطه مثبت وجود دارد. فرضیه حاضر مبنی بر رابطه میان ایجاد سیستم‌های کامپیوتری و اعتماد شهروندی با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون مورد آزمایش قرار گرفته نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی نشان‌دهنده رابطه مثبت معنادار در سطح اطمینان ۹۵ درصد را ثابت می‌کند؛ پس در نتیجه فرضیه مذکور تأیید می‌گردد.

فرضیه: ۶

به نظر می‌رسد میان امنیت اینترنت با اعتماد شهروندی رابطه مثبت وجود دارد. نتایج گزارش شده در مورد امنیت اینترنت با اعتماد شهروندی نشان می‌دهد که هر دو متغیر در یک همبستگی مثبت معنادار با هم قرار دارد؛ بنابراین فرض تحقیق تأیید می‌شود. به عبارت بهتر می‌توان گفت با اطمینان ۹۵ درصد میان امنیت اینترنت در حکومت‌داری الکترونیک با اعتماد شهروندی همبستگی مثبت قرار دارد.

فرضیه: ۷

به نظر می‌رسد بین متغیر حکومت‌داری الکترونیک با اعتماد شهروندی رابطه مثبت وجود دارد. حکومت‌داری الکترونیک با توجه به شاخصه‌های مانند ارائه خدمات آنلاین، خدمات مبتنی بر وب، مردم‌سالاری دیجیتال، تجارت الکترونیک، ایجاد سیستم‌های کامپیوتری و امنیت اینترنت که هر کدام به صورت جزئی و تنهایی رابطه‌اش با اعتماد شهروندی سنجیده شد،

بیانگر همبستگی و رابطه معنادار با اعتماد شهروندی بودند. در خصوص متغیر حکومت‌داری الکترونیک و تأثیر آن بر اعتماد شهروندان از طریق آزمون همبستگی پیرسون مورد آزمایش قرار گرفته است و نتایج آن نشان می‌دهد رابطه و همبستگی میان متغیرهای مذکور با اطمینان ۹۹٪ مثبت و معنادار می‌باشد. بنابراین فرضیه تحقیق مبنی بر وجود رابطه میان حکومت‌داری الکترونیک و اعتماد شهروندی تأیید می‌گردد، اگر حکومت‌داری الکترونیک به صورت مطلوب انجام گردد شهروندان به همان اندازه نسبت به حکومت اعتمادشان بیشتر می‌گردد و بر عکس هرچه حکومت‌داری الکترونیک به صورت ضعیف عمل کرده نیازهای ملت و شهروندان برآورده نتواند به همان اندازه شهروندان نسبت به حکومت‌داری و حکومت‌داری الکترونیک بی‌باور می‌گردد

در جمع‌بندی کلی، تحقیق حاضر ابتدا فرضیه‌های فرعی تحقیق مورد آزمون و سنجش قرار گرفته است. برای سنجش اثر متغیرهای (خدمات آنلاین، خدمات مبتنی بر وب، مردم‌سالاری دیجیتال، تجارت الکترونیک، ایجاد سیستم‌های کامپیوتری و امنیت اینترنت) بر متغیر غیراعتماد شهروندی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که متغیرهای ارائه خدمات آنلاین، خدمات مبتنی بر وب، مردم‌سالاری دیجیتال، تجارت الکترونیک، ایجاد سیستم‌های کامپیوتری و امنیت اینترنت تأثیر مستقیم و معنادار بر اعتماد شهروندی دارد. در مرحله بعدی رابطه متغیر مستقل (حکومت‌داری الکترونیک) با متغیر وابسته اعتماد شهروندی از طریق آزمون همبستگی پیرسون مورد سنجش قرار گرفته است نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بین متغیرهای مذکور در سطح اطمینان ۹۹٪ همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد

منابع

۱. بختیاری، مهدی، «اعتماد اجتماعی و رابطه برخی عوامل اجتماعی با آن: مطالعه موردی شهر قم، فصلنامه مطالعات فرهنگی اجتماعی، پیش شماره دوم، ص ۶۸، زمستان ۱۳۸۹.
۲. پورعزت، علی اصغر و دیگران، کارکردها استقرار دولت الکترونیک در ایران (مورد مطالعه: بانکداری الکترونیک)، فصلنامه آینده‌پژوهی مدیریت، سال دوم، شماره دوم، بهار ۱۳۹۲.
۳. پیران‌نژاد، دکتر علی، حکومت الکترونیک، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۹۵.
۴. جابر انصاری، محمدرضا، نجف‌بیگی، رضا الوانی، سیدمهدی، عوامل زمینه‌ای مؤثر بر اعتماد عمومی به سازمان‌های دولتی، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایران، سال چهارم، شماره هشتم، پاییز و زمستان ۱۳۹۵.
۵. خانباشی، محمد، زاهدی شمس السادات، الوانی، سیدمهدی، «پاسخ‌گویی؛ بستری برای تقویت اعتماد عمومی»، فصلنامه نظم و امنیت ملی، شماره دوم، سال چهارم، تهران، ۱۳۹۰.
۶. خواجه‌زاده، شمس‌الدین، دولت الکترونیک (جستار، مفاهیم و نظریات اداری)، انتشارات نوپسا، کابل، ۱۳۹۸.
۷. دانایی‌فرد، حسن، ارتقای اعتماد عمومی به سازمان‌های دولتی: تبیین نقش متغیر مداخله‌گر رضایت‌مندی شهروندان، دوماهنامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد، سال هفدهم، شماره ۴۱، تیر ۱۳۸۹.
۸. دانایی‌فرد، حسن، تئوری عامه در مدیریت دولتی: پیش‌شرط‌های تدوین تئوری، نشریه مطالعات مدیریت، شماره‌های ۳۵-۳۶، تهران، ۱۳۸۲.
۹. سلطانی، ایرج و چارکی، ایمان، بررسی عوامل مؤثر بر اعتماد شهروندان به سازمان‌های خدمات محور: مطالعه موردی شهرداری بندر بوشهر، نشریه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پورتال جامع علوم انسانی، سال دوم، شماره ۳، شماره پیاپی ۲۲، ۱۳۹۶.
۱۰. صابری، جمال‌الدین، حکومت‌داری الکترونیک در افغانستان (فرصت‌ها، چالش‌ها و راه حل‌های آن)، انتشارات سعید، کابل، ۱۳۹۷.

۱۱. علیزاده، فرخنده اصل، بررسی رابطه دولت الکترونیک و اعتماد عمومی (مطالعه موردی: بانک صادرات)
۱۲. فرجاد، حاجیه رجبی و دیگران، نقش اعتماد عمومی در توسعه مشارکت شهروندان، فصلنامه مطالعات منابع انسانی، سال چهارم، شماره چهاردهم، تهران، زمستان ۱۳۹۳.
۱۳. فرهادی نژاد، محسن، دولت الکترونیک و حکومت‌داری خوب، مجله تدبیر، شماره ۱۶۹، سال ۱۳۸۵.
۱۴. فوکویاما، فرانسیس، پایان نظم، سرمایه اجتماعی و حفظ آن، ترجمه غلامعباس توسلی، تهران، جامعه ایرانیان، ۱۳۷۹.
۱۵. قلیپور، آریز و پیران‌نژادعلی، ارتقای اعتماد عمومی و دموکراسی الکترونیک: تبیین نقش دولت الکترونیک، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پرتال جامع علوم انسانی، ۱۳۸۶/۴/۱۶.
۱۶. گیدنز، آنتونی، پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، نشر مرکز، ۱۳۷۷.
۱۷. گیدنز، آنتونی، تجدد و شخص، ترجمه ناصر موفقیان، تهران، نشر نی، ۱۳۷۸.
۱۸. محمدی، جمال و زنگینه، مهدی: سنجش عوامل مؤثر بر میزان اعتماد شهروندان به شهرداری؛ مورد مطالعه شهروندان شهر نیشابور، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۴، پیاپی ۴۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۲.
۱۹. معمارزاده، غلامرضا و دیگران، دولت الکترونیک، نشر اندیشه‌های گوهر بار، تهران، ۱۳۹۱.
۲۰. مولوی، زینب و دیگران، ارتقای اعتماد عمومی شهروندان: بررسی نقش حکمرانی خوب و خدمات دولت الکترونیکی، نشریه مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۶.
۲۱. الوانی، سیدمهدی و دانایی‌فرد، حسن، مدیریت دولتی و اعتماد عمومی، نشریه دانش مدیریت، سال چهاردهم، شماره ۵۵، زمستان ۱۳۸۰.
22. Dietz, Graham & Den Hartog, Deanne, N (2006), Measuring trust inside organizations, Personnel Review, Vol. 35, No. 5.
23. Larson Larsak. (2007). Public trust in the PR industry and its actors Journal of

Communication Management Vol.11 No.3 pp.222-234.

24. Gorson, David, (2000). Benefit of e- government.
25. Francis Fukuyama, Trust: the social Virtues and Creation of Prosperity (New york: Free press, 1995): Hamish Hamilton, as quoted in "Cultural Explanations; The Man in the Baghdad Cape". The Ecanomist (Nov. 9th, 1996

